

Clemens Stubbe Østergaard i RÆSON:

Kina, Taiwan, Nordkorea – og USA's to tunger

23. april | Nogle mener, at forholdet mellem USA og Kina nu er bedre end det har været siden 1979: Colin Powell siges at tale i telefon ugentligt med sin kinesiske kollega. Men amerikanernes politik er dybt splittet: fx var vicepræsident Dick Cheney's netop overståede besøg i Beijing påfaldende uproduktivt. Og faktisk var de neokonservative efter Bush's sejr i 2000 parate til at lade Kina erstatte Sovjet i rollen som USA's hovedmodstander – en tanke, de ikke nødvendigvis har opgivet. Den vurdering kommer fra Clemens Stubbe Østergaard. Han har netop udgivet bogen "Kinas eksperimenter – Reforme og stormagtsstatus?". Den diskuterer han med RÆSON i et interview, der også handler om Kim Jong-Il og Richard Cheney's Beijing-besøg og den kaotiske situation efter valget på Taiwan, der nu ser ud til at skulle afklares gennem en omtælling.

1. Kina som samfundsvidenskabeligt laboratorium
2. Amerikas splittede Kina-politik
3. Taiwans forhandlingsposition bliver aldrig bedre

af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. Kina som samfundsvidenskabeligt laboratorium

Ville en begivenhed som togulykken i går kunne blive lige præcis det, der vælter det nordkoreanske regime?

CLEMENS STUBBE ØSTERGAARD [CSØ]: Det får ikke politisk virkning, for den koreanske befolkning er endeløst tålmodig og uinformeret. Eventuelt kan der lægges noget spin - med udenlandske kræfters sabotage af fædrelandets brændselsforsyning.

Hvad karakteriserer faglitteraturen om Kina?

CSØ: Den deler sig i flere. Èn, der er formidlende - ofte skrevet af folk på kanten af eller udenfor feltet - hvad der betyder, at der er en tendens til *time-lag* [forsinkelse] og en tendens til at tegne stereotyper. Man kommer af naturlige grunde ikke rigtigt *up-to-date*. Den anden er det, vi kender fra mange fagområder, men her måske lidt mere markeret: litteratur, der kan blive lidt esoterisk - små stykker af et puslespil, som indgår i et større puslespil. Den tredje består i at netop det her felt meget præget af amerikanske forskere - fordi man, selvfølgelig af strategiske grunde, har pumpet utroligt mange penge i det her forskningsfelt i tidens løb. Det har også givet bonus: der er utrolig mange gode forskere. Det betyder naturligvis at de, som amerikanere, ser især de ting, der er forskellige fra USA - og at de i nogen grad påvirkes af de dagsordener, som USA har i forhold til Kina. Så vi savner nogle større europæiske stemmer på det her felt. Men de er enormt dygtige - og det er i øvrigt karakteristisk at Bush-administrationen bruger dem overhovedet ikke: de foretrækker ikke-fagfolk på Kina-poster, hvad der er ærgerligt, mens Clinton i høj grad brugte dem.

Når man nu diskuterer fx Kinas forhold til Indien og Kinas forhold til Japan - ansporet af de store geostrategiske overvejelser - er det vel svært at finde eksperter, der er lige meget inde i alle disse nationer?

CSØ: Jo, det er rigtigt. De findes dog - der er nogle få. Fx Chalmers Johnson, der har skrevet standardværker både om Japan og om Kina - det må være dejligt! Men det er rigtigt: der er ikke så mange af dem, og der bliver færre og færre: Engang kunne man godt være 'Fjernøsten-ekspert', men med den detaljeringsgrad, der er i dag, bliver det - ligesom i andre videnskaber - 'folk, der ved mere og mere om mindre og mindre'.

Hvad har været den største overraskelse i arbejdet med bogen?

CSØ: Jf. det, jeg lige har sagt egentlig hvor svært det er at syntetisere en bred forskningsmængde forsvarligt - og hvor svært det er at komme helt *up-to-date*, når man gør det. Det er virkelig en udfordring: jeg kunne pludselig forstå, hvorfor der ikke er så mange bøger, der prøver at gøre det! Jeg kiggede selvfølgelig også internationalt for at se, om der var noget lignende, men jeg fandt faktisk ikke noget. Efter at have lavet den kan jeg godt forstå det, for man skal slide i det: også for at komme udenfor sine egne hovedinteresser og så stadig gøre det forsvarligt.

Men der var også overraskende ting i det, jeg så fandt ud af. Især i samfundsudviklingen - den polarisering, som har fundet sted. Og også, igen - selvom jeg ikke troede jeg kunne blive overrasket på det punkt: hastigheden i udviklingen! [CSØ skrev netop en stor artikel om Kina i RÆSON i februar 2003 med titlen: "Et eksprestog fra den blinde vinkel" red.]. Det går så utroligt hurtigt. Fremstillinger og underretninger, der er bare 3-4 år gamle, er ofte helt utidssvarende. Det må være et mareridt fx for efterretningstjenesterne at følge med i forhold til Kina. Men det er jo også noget af det, der er tiltrækkende: at der sker så meget - og at det sker over en bred front.

Hvad er det vigtigste spørgsmål, du besvarer i bogen?

CSØ: Det er - bredt udtrykt: "Hvad sker der med det politiske system - og med økonomien og samfundet? I de her år - hvor det hele drives frem med så stor fart." Vi har jo ikke laboratorier i samfundsvidenskaben, men her går det så stærkt, at det *næsten* er en forsøgsopstilling. Der er forandringer fra dag til dag. Det er sådan set det, der altid har tiltrukket mig ved Kina - det var grunden til at jeg begyndte at arbejde med det: der var faktisk institutionelt, ideologisk - på en række felter - en utrolig forandringsvillighed: meget store brud og meget store forandringer. Det er fascinerende - og det, jeg så gør, er at bruge en række samfundsvidenskabelige synsvinkler - begreber og teorier - på den udvikling, for at prøve at forstå det bedre. Det empiriske er til stor hjælp - for der er eksempler til næsten alle tænkelige samfundsvidenskabelige teorier. Der er næsten ikke den teoretiker, man ikke kan inddrage uden at få et eller andet ud af det! Det skyldes selvfølgelig dels størrelsen, men også hastigheden i udviklingen. Så det er mit mål: det politiske system, økonomien og samfundet - så skriver jeg selvfølgelig også om udenrigspolitik og om de problemer, som ligger forude - og det kan man skrive et meget stort afsnit om. Efterhånden hober man ting op, som skal løses, når man kører frem på den måde. Men hidtil er stabiliteten jo bevaret - det er fint at se at det kan lade sig gøre. Det er jo også en succes, endnu i hvert fald, med den fortsatte vækst gennem så lang tid - det gør det også interessant.

Det er jo forandringer, som vi andre var 100-150 år om at gennemføre, som bliver krammet sammen indenfor nogle tiår.

Hvad er det største spørgsmål, du ikke besvarer?

CSØ: Det er meget klart: to områder. For det første beskæftiger jeg mig ikke med kultur - og det er faktisk meget vigtigt i forbindelse med Kina: film, litteratur, kunst osv. Det har jeg ikke taget op - men det er der andre der gør, i den danske sammenhæng. Lige i disse dage er der mange kinesiske digtere i København, for at tale med ledende danske digtere - i det, der hedder "Kineserne Kommer", som er en række møder i disse dage: www.kinesisk-poesi.dk. Der er mange arrangementer på Charlottenborg - med Henrik Nordbrandt, Søren Ulrik

Thomsen, Inger Christensen. Iben Hjejle læser op - så det er et pragtfuldt udbud! Og det er netop fordi der er den slags ting på det kulturelle område, at jeg har ladet det ligge. Et andet vigtigt område, jeg ikke besvarer, det er: *Hvordan ser det her ud for det enkelte menneske?* Det er jo en meget vigtig problemstilling for at forstå hvad der foregår. Der har vi også danskere, som beskæftiger sig med det - fx Vera Bundgaards bog "Dråber i Havet", som går ned på personniveauet; interviewer interessante mennesker, så man får set det derfra. Der er også en meget god bog, der hedder "Kineserliv", hvor to kinesere har lavet en Studs Terkel-interviewrunde med massevis af mennesker, hvor man ser samfundet i frøperspektiv - *virkelig* ser det nedefra. [Terkel [f.1912] har kaldt sig selv "a guerrilla journalist with a tape recorder". Fra 1967 har han praktiseret "oral history" – det år udgav han *Division Street: America*, der beskrev livet i Chicago på basis af 70 interviews. Red.]

Det er selvfølgelig spændende - men det kræver plads og mange interviews. Så de to ting - kulturen og det enkelte menneskes plan: dét mangler! Men man kan jo ikke gøre alting i en bog.

2. Amerikas splittede Kina-politik

Apropos Kina-som-laboratorium: Nu har vi jo lige fået hvad der ligner er kontrolleret eksperiment i censur, med kinesernes rettelser i Dick Cheney's tale. Der er ingen tvivl om, at hvis ikke det havde været for en masse mellemliggende begivenheder HAVDE Bush haft forholdet til Kina MEGET højt oppe på sin udenrigspolitiske dagsorden.

CSØ: Det havde de jo de første 9 måneder - og det havde især de neokonservative, som Cheney jo er én af. De var fuldt beredte på at lade Kina erstatte Sovjet: at have Kina som 'den bilaterale pol'. Det var sådan set *meningen* - så kom 11. september, men for folk som Cheney ligger Kina stadig i baghovedet: måske skal kineserne igen have den rolle, de var tiltænkt. I øjeblikket har Kina og USA det bedste forhold i mange årtier - nogle siger faktisk siden 1979. Der er noget, der er opstået fra sidste sommer - Maj-juni - og man er nu på et punkt, hvor fx Powell og den kinesiske udenrigsminister Li Zhaoxing taler i telefon med hinanden flere gange om ugen - og ringer til hinanden derhjemme om lørdagen.

Det er vist betydeligt mere end Powell taler med Præsidenten!

CSØ: Så på den måde er der altså mere tillid i forholdet end der har været meget længe. Men Cheney repræsenterer jo så den anden fløj - Cheney-Rumsfeld-fløjen. Hans udenrigspolitiske rådgiver er Aaron Friedberg, som ikke er sinolog men en Kina-høg ['høg' = tilhænger af en hård linje. modstilling af 'due', red.] og som har stået for hele det her med Kina som truslen og fjenden. Cheney har ikke været i Kina siden 1975 - han var der med Ford, og så kommer han her i '04: det er jo også interessant. Jeg ser meget hans besøg som en valgkampsforanstaltning: han skal ud af bunkeren og *vise noget udenrigspolitik*. Men han havde ikke noget med til kineserne - kun en masse skældud, som de så har fået over en bred front: på alle felter. Hvor det mest markante er, at han skældte dem ud for *materialisme*. For et land som Kina, der stadig har 100 mio. fattige, der spiller materialisme altså stadig en stor rolle - det er muligt man er i et post-materialt samfund i USA, selvom jeg ikke helt tror det! Han skældte simpelthen ud over en bred front - det gør ikke så meget skade, når forholdet er så godt som det er, men det viser jo meget klart den der uenighed i amerikansk udenrigspolitik: hvor Powell har ét - tæt - forhold, og så kommer Cheney: det var faktisk et helt nytteløst, uproduktivt besøg. For der, hvor kineserne gerne vil snakke, er selvfølgelig om Taiwan - og der er Cheney ikke manden, for han står jo i og for sig for den dér nærmest *quasi-alliance*, som har udviklet sig i forhold til Taiwan og som er problemet. Det er jo Cheney-Rumsfeld-fløjen, der står for den: tættere og tættere militærforbindelser med Taiwan.

Nu har der været virkelig mange topmøder i 2003 - og det vil forhåbentlig blive ved, på mange niveauer - også ned på ministerniveau, hvor der også har været gensidige møder. Man er også i gang med militær-til-militær-forhandlinger, selvom Rumsfeld længe prøvede at lægge dén død: på trods af at den øverstkommanderende - Bush - sagde det skulle finde sted, så trak staben på fødderne dér! Så på den måde ser jeg det som et lidt uproduktivt besøg. Det er selvfølgelig nok muligt at der har været talt mere konkret om Korea, end man kan se af referaterne – og det kan man så håbe.

Mht. censuren er det igen spørgsmålet: Er glasset halvt fuldt eller halvt tomt? Fordi han FÅR lov at optræde på kinesisk tv - helt ucensureret: de sender bare live. Og han holder møder med de studerende på Kinas tredjebedste universitet - Fudan i Shanghai, hvor de har levende diskussioner. Og det er så i de diskussioner, at der er cuttet ting ud fra det kinesiske referat. Nu har jeg lige set et gensvar - nogle amerikanere, som skriver at der er eksempler på at Pentagon piller ting ud af Rumsfelds taler, fordi han har sagt et eller andet som de ikke synes skal offentligt frem! Det her ER noget andet, men igen vil jeg sige at man egentlig skal se på hvor langt man er kommet: at man lader en neokonservativ få ætertid på landsdækkende tv til at give sin uforbeholdne mening om Kina.

Men talen blev jo transmitteret uden at der i forvejen var blevet gjort opmærksom på det---

CSØ: Jeg tror, der er mange der vil se det alligevel - der er stor interesse. Og det vil selvfølgelig også kunne ligge på internettet - der er 70 mio. internetbrugere i Kina. Så der skal nok alligevel være mange, der kommer i kontakt med det – og det skal nok få betydning.

Men Cheney står lidt som *the bad cop* - den, der kommer og skælder ud, og det er ikke så produktivt igen. Den har været prøvet før med Kina, men den virker altså ikke - i hvert fald ikke ret godt. De vil hellere snakke konstruktivt og lave *deals*. En af de deals, som ligger til højrebænet er at lave en aftale om, at hvis Kina vrider kraftig arm på Nordkoreas Kim, så vil amerikanerne til gengæld lægge lidt mere mundkurv på Taiwans Chen! Den deal kunne Cheney formodentlig nok ikke lave---

Det ville have været mit næste spørgsmål, for dér har amerikanerne et ønske: at få Nordkorea hegnet ind - mens Kina ønsker at få dæmpet Taiwan.

CSØ: Jo. Der skulle være en helt oplagt mulighed for en deal dér - men der er der det her med den delte amerikanske udenrigspolitik. For der er jo ingen tvivl om, at for kineserne er Kim jo *også* et enormt problem: en implosion af Nordkorea vil være katastrofal, med alle de flytningestrømme, der ville opstå - og kineserne håber jo hele tiden at han vil lade sig friste af de kinesiske resultater - at Nordkorea kan reformeres, og at man så kan få en gradvis re-integration af Nord og Syd, over tid. Hvor man så kan bevare sit enormt gode forhold til Sydkorea - det er jo i virkeligheden langt vigtigere for Kina og har været det de sidste 8-9 år: økonomisk og politisk. Og Sydkorea og Kina samarbejder i øvrigt pænt omkring at få løst Nordkorea-problemet: de samarbejder på en måde om at få modereret de amerikanske holdninger - men det er jo nok svært. For netop Rumsfeld og Cheney kan jo bruge Nordkorea som et argument for at Missilskjoldet er meget vigtigt - det *egentlige* argument er selvfølgelig Kina, men det er sværere at sige. Ved at have sådan en *rogue state* dér som Nordkorea kan man sige: Af hensyn til deres raketter er vi nødt til at bruge alle de her penge på hvad der i virkeligheden er amerikansk industripolitik. Derfor har Nordkorea en rolle, og derfor er er det måske ikke lige netop denne her regering, der er bedst til at løse det.

3. Taiwans forhandlingsposition bliver aldrig bedre

Mens Beijing kunne have grund til at frygte en nordkoreansk sammenstyrning, er der utvivlsomt nogen glæde i Folkerepublikken over at man i Taiwan har fået et demokrati med den samme grad af velordnethed som Florida! Det ser jo ud til at man faktisk VIL lave en genoptælling af stemmerne fra valget - hvor Chen Shui-bians sejrsmargin var meget lille.

CSØ: Jo. Det er jo meget, meget trist, det der sker - fordi det er jo et meget nyt demokrati, hvor man så indenfor de sidste 10 år har set to præsidenter - først Lee Teng-hui og så Chen Shui-bian – der egentlig ikke tager demokratiet helt alvorligt, men handler tværs henover de demokratiske institutioner og kontakter folket *direkte*. Ikke prøver at lave et samarbejdende folkestyre, hvor man laver kompromisser, finder flertal osv., men simpelthen kontakter befolkningen direkte - nu vil lave folkeafstemning fx. Det er klart at det bliver ødelæggende for spinkle, nye demokratiske institutioner. Så får man oven i købet et valg som det her. Hvis folk desillusioneres over det, der trods alt er meget centralt i et elektoral-demokrati: nemlig *valgene*, og i højere grad bliver hjemme, så er det en enorm trist udvikling for et spirende demokrati - det første kinesiske demokrati, som det jo er.

Det er også problematisk idet de sidste valgkampe har givet en enorm polarisering i det taiwanesiske samfund, fordi man har spillet kortet med distinktionen mellem hvem, der har været fastboende, og hvem, der er kommet. 98% er kinesere, men nogle er kommet før andre - og dem, der kom efter '45, lægges i valgkampen temmelig kraftigt for had. Det giver selvfølgelig en polarisering, som vi jo ser nu netop med de 50-50%: det meget snævre valg. Det er jo ikke godt for et land at være delt op på den måde, hvor den ene fløj måske begynder at miste troen på det demokratiske system - det er jo dybt trist. Økonomisk set har det også fået det resultat, at afvandringen - økonomiens flytning - til Kina nu tager yderligere til. Den er i forvejen meget, meget omfattende - der bor 1 million taiwanere i forbindelse med taiwanesiske virksomheder på fastlandet, og mange unge er begyndt at søge derover. For en dygtig ung mand er det jo noget mere spændende at være i Shanghai end i Taipei - loftet er højere. Det betyder, at den udhuling som allerede er fundet sted de sidste 10 år, styrkes nu - fordi man opfatter Chen som *erhvervs-uvendig*: han tænker ikke meget på erhvervet og økonomien. Derfor stemmer man med fødderne, for forretningslivets vedkommende, og det er jo *også* skidt.

Men du begyndte med at sige, at Kina måske klapper i deres små hænder: både-og. Fordi Chen i den grad i de sidste 10 år har banket en speciel identitet op for taiwanerne - på helt Benedict Anderson'sk vis [Anderson er en teoretiker, der taler om nationer som *forestillede-samfund*: imagined communities, red.]. Over meget kort tid har han og Lee Teng-hui banket den nationalitet op - det gør at de forhandlinger, som gik vældig godt indtil 93-94, er slut nu og svære at genetablere. Samtidig - fordi USA er så kraftigt inde i billedet - og måske kan føle at amerikansk troværdighed overfor forbundsfæller i Østasien er på højkant, så kan man få en noget farlig situation, hvor der dybest set er krigsfare i Taiwanstrædet. HVIS Chen gør som han har tænkt - nemlig i 2006 at lave en folkeafstemning om en ny forfatning og indføre den i 2008 - for at fejre olympiaden i Beijing! Så kan man komme i en situation, hvor kineserne bliver meget bange for udviklingen - det er, trods alt; deres sidste koloniproblem, kan man sige (Japanerne havde Taiwan til 1945 som koloni) og også på en måde: det sidste *Koldkrigsproblem*, som ligger der og roder. Nordkorea er der også - men Taiwan er *kinesernes* sidste koldkrigsproblem.

Og ligesom det ER det store indenrigspolitiske omdrejningspunkt i Taiwan spiller det en INDENRIGSPOLITISK rolle også i Folkerepublikken: det er ikke kun en ydre, strategisk ting, der er let at lægge fra sig.

CSØ: Nej, det spiller en enorm rolle. Vi skal sammenligne med genforeningen i 1920 for Danmarks vedkommende - det er sådan følelserne er i kog. Og det er de selvfølgelig desto mere som Kommunistpartiet ikke mere har nogen ideologisk basis: det er jo ikke kommunistisk - nu har de en *performance-legitimitet*, hvor det er økonomien og rigets samling, som er de områder, hvor de skal vise resultater. Så de er også presset indenrigspolitisk.

Man kan sige: Nu er egentlig det bedste tidspunkt for Taiwan at gå ind i en eller anden form for dialog eller forhandling om en meget, meget langsigtet udvikling - måske et 50-100 års-perspektiv. Som vil bilægge kinesernes nervøsitet over uafhængighedstendenserne. Fordi taiwaneserne nu er relativt stærke, også med amerikansk *backing* osv. - de bliver jo, ifølge min vurdering i hvert fald, ikke stærkere fremover. Så det er nu, der skal forhandles. Men der er hovedblokeringen måske at egentlig er USA nok ikke interesseret i en samling - heller ikke en fredelig samling - og det er Japan jo heller ikke.

Clemens Stubbe Østergaard blev cand.scient.pol. i 1979 og samme år ansat ved Aarhus Universitet, hvor han blev lektor i 1984. Han er *co-director* for Østasien-studierne ved universitetet - og ekspert i såvel asiatisk politik som i internationale relationer i Stillehavsområdet. I øjeblikket forsker han i kinesisk udenrigspolitik efter Den Kolde Krigs afslutning; regionalisering i Østasien og reformer på amtsniveau i Kina.